

Ordagrann återgivning eller klickbete?

Om citatteckenanvändning i tidningsrubriker

Av SANNA SKÄRLUND

Abstract

Skärlund, Sanna, sanna.skarlund@nordlund.lu.se, Senior Lecturer, Centre for Languages and Literature, Lund University: "Verbatim or clickbait? The use of quotations in newspaper headlines". *Språk och stil* NF 32, 2022, pp. 137–170.

Most newspaper readers in Sweden today obtain news from websites rather than printed newspapers. As a consequence of this, headlines on newspaper websites are often read without the reader considering the article they correspond to. Do these headlines faithfully reproduce quotes found in the corresponding article, or are they better thought of as clickbaits, containing sensational quotes that do not parallel those given in the article? In this paper, nearly 2,700 headlines from four of the largest Swedish newspapers are analysed to answer this question, as well as the question of how common quotes are in Swedish newspaper headlines. The analysis indicates that headlines with quotations are more common in Swedish newspapers than in previous studies of British, German and Spanish newspapers. Furthermore, a careful analysis of 312 headlines with quotes reveals that only one third of the headlines are verbatim in relation to the quote in the corresponding article. However, most changes are small and mainly concern the form of the quoted statement. When the meaning of the quote has been changed, it is often because hedging phrases have been removed, giving the statement a more drastic meaning than in the article. Headlines considered as clickbaits are nevertheless very few in the analysed material. Moreover, there are no major differences between the studied morning and evening papers in how accurately they reproduce quotes in headlines.

Keywords: newspapers, headlines, quotations, citations, quotes, clickbait, Swedish.

1 Inledning

I en krönika i tidskriften *Journalisten* (2011) beskriver Patrik Hadenius två motsatta ståndpunkter ifråga om användningen av citattecken i tidningsrubriker. Å ena sidan presenteras åsikten att »citat är heliga» så att citattecken endast får användas för att markera ordagranna uttalanden, å andra sidan uppfattningen att rubriker är ett specialfall där citattecken enbart visar att någon tycker något och att journalisten kan skriva fritt. Hadenius ger också ett exem-

Jag vill rikta ett varmt tack till de två anonyma granskare som gav mig många värdefulla synpunkter på en tidigare version av artikeln.

pel från *Dagens Nyheter* (DN) där rubrikens citat inte motsvaras av något citat i artikeltexten alls.

Strömquist (1992 s. 110) påpekar att skribent och läsare behöver vara överens om vad skiljetecken signalerar för att de ska fungera. I det DN-exempel Hadenius anför är emellertid detta samförstånd knappast självklart: risken finns att läsaren tolkar citatet som en ordagrann återgivning av ett yttrande. Särskilt problematiska kan sådana skilda uppfattningar om citatteckens betydelse tänkas vara i sammanhang där läsaren enbart läser rubriken, utan att ta del av artikeltexten.

Att många tidningsläsare skummar igenom rubriker utan att bry sig om att läsa artiklarna har säkert alltid varit vanligt; detta beteende konstaterades redan bland de 375 deltagarna i en studie 1928 (Emig 1928). Detta sätt att ta del av nyheter är emellertid sannolikt ännu vanligare vid läsning på tidningarnas webbplatser än vid läsning av papperstidningar. Den läsare som slår upp en papperstidning har nämligen omedelbar tillgång till den artikel som rubriken tillhör – artikeln syns samtidigt som rubriken, även om läsaren inte aktivt läser den¹ – medan en läsare på webben måste göra ett aktivt val för att alls komma i kontakt med artikeltexten: att klicka på rubriken.

Behovet av att läsare klickar på rubriker för att tidningen ska få annonsintäkter har också lett fram till benämningen *clickbait*, 'klickbete', för lockande rubriker som inte motsvarar artikelinnehållet (se t.ex. Blom & Hansen 2015). I *Svensk ordbok* (2021) anges att ordet *klickbete* betyder 'vilseledande eller överdriven text på t.ex. webbsida som ska locka användare att klicka på viss länk (ofta i kommersiella sammanhang)' och det exempel som anförs rör just rubriker: *artikelrubriker som fungerar som klickbeten i jakt på läsare*.

I dag finns majoriteten av tidningsläsarna på nätet (Martinsson & Andersson 2021 s. 53, Ohlsson 2022 s. 50). Dessutom är många artiklar bakom betalväggar, vilket innebär att den läsare som inte har betalat för en prenumeration på tidningen endast får tillgång till de första raderna av artikeln, även efter att ha klickat på den utvalda rubriken. Sammantaget innebär detta antagligen att många tidningsläsare i dag tar del av citat i rubriker på tidningarnas webbplatser utan att ta del av kontexten för det citerade yttrandet. Frågan är då vad dessa läsare får för uppfattning om det som sagts: är citatrubriken en ordagrann återgivning av yttrandet eller fungerar citatet som ett klickbete som inte har någon täckning i artikeltexten?

¹ Jämför Holšánová m.fl. 2006 för en översikt över hur olika läsare tar sig an ett tidningsuppslag.

Syftet med föreliggande arbete är att redogöra för hur citattecken används i rubriker på fyra av de största svenska dagstidningarnas webbplatser (*Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Aftonbladet* och *Expressen*). Undersökningen utgår från följande forskningsfrågor:

1. Hur vanligt är det att rubriker på dagstidningarnas startsidor innehåller citattecken?
2. Vilka funktioner fyller citattecken i tidningsrubriker?
3. Vilken form har rubriker innehållande citat markerade med citattecken?
4. Hur väl stämmer citat i rubriker överens med motsvarande citat i de länkade artikeltexterna?

De första tre frågorna är främst ämnade att ge en överblick över bruket av citattecken i tidningsrubrikerna; den mest centrala frågan för undersökningen är den fjärde. För alla fyra frågor vill jag också veta om det finns skillnader mellan de studerade tidningarna. Ett antagande jag gjorde innan undersökningen påbörjades var att morgontidningarna (*Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*) skulle vara mer noggranna med att ordagrann återge citat än kvällstidningarna (*Aftonbladet* och *Expressen*), vilka jag misstänkte i större utsträckning skulle locka läsaren med rubriker som inte alltid höll vad de utlovade. Detta visade sig emellertid inte alls vara fallet, vilket jag redogör närmare för i resultatavsnittet 6.4.

Dagens Nyheter har nyligen fått en del kritik för sina rubriker. Den 12 januari 2022 fanns en stort uppslagen rubrik på DN:s förstasida som löd *Forskare: Två vaccindoser ger obefintligt skydd mot omikron*, vilken enligt Sveriges Radios mediegranskande program *Medierna* resulterade i »omfattande kritik» eftersom »avgörande uppgifter» i artikeln inte avspeglades i den tillspetsade rubriken (*Medierna* den 15 januari 2022). I programmet beskrivs också hur DN:s chefredaktör förklarar att DN tagit till sig av kritiken och inte skulle formulera en sådan rubrik i dag. Eftersom materialet för den här undersökningen samlades in i slutet av januari och första halvan av februari 2022 gör studien det i viss mån möjligt att se om det kvarstår problem med DN:s rubriksättning, även om det i det här fallet endast är rubriker med citattecken som granskas.

Skiljetecken är fortfarande ett relativt utforskat område inom språkvetenskapen. Katourgi (2020 s. 111) beskriver skiljetecknens plats i svensk språkvetenskap som »långt ifrån självklar», och Dahl (2015 s. 25) framhåller att de flesta verk i ämnet beklagar sig över bristen på forskning. Även hon betonar forskningens bristande intresse för interpunktion, men ser också tecken på förändring (Dahl 2015 s. 11, 158). Byrman och Ström (2019 s. 39) anger att

citattecken tidigare framförallt studerats inom den litterära stilistiken, men att deras studie av citatteckenbruk i förundersökningar och utredningar visar att citattecknens sätt att skapa betydelse är ett relevant studieobjekt också inom sakprosaforskning. Alla grafiska tecken är nämligen enligt Byrman och Ström (2019 s. 9) att betrakta som »betydelseskäpande resurser i skriftlig kommunikation». Min undersökning ansluter till detta synsätt. Genom att analysera hur ett yttrande förändras när det flyttas från artikeltext till rubrik på tidningens startsida kan vi lära oss mer om hur citattecken fungerar som bärare av mening i tidningstexter, liksom vilka vanligt förekommande omarbetningar läsare bör vara uppmärksamma på.

2 Intertextualitet och rekontextualisering

Svenska språkvetenskapliga studier av texters förhållande till varandra utgår vanligen från begreppet *intertextualitet*, med avstamp i Bakhtins tankar om det dialogiska draget i alla texter (se t.ex. Byrman och Ström 2019 för en sådan studie; en översikt över det plurala *intertextualiteter* som begrepp och analysobjekt presenteras av Ajagán-Lester m.fl. 2003). Bakhtins (1997) beskrivning av hur »varje yttrande är en länk i en mycket komplext organiserad kedja av andra yttranden» (s. 212), liksom hur vårt tal och våra texter är fulla av andras ord, återklanger från andra yttranden »som vi tillägnar oss, omarbetar och omaccentuerar» (s. 229) har visat sig väl beskriva hur texter både svarar på och föregriper andra texter. Bakhtins tankar har också vidareutvecklats av Fairclough (1992a, b), som beskriver intertextualitet som »the property texts have of being full of snatches of other texts, which may be explicitly demarcated or merged in, and which the text may assimilate, contradict, ironically echo, and so forth» (Fairclough 1992a s. 84). Vidare skiljer Fairclough (1992a) på två olika typer av intertextualitet: manifest intertextualitet respektive interdiskursivitet, vilka med svenska termer av Ledin (1997) har kallats *textsamspel* respektive *normsamspel*. Det förstnämnda rör hur andra texter explicit lämnar avtryck i de texter som ska analyseras, t.ex. genom citattecken, referatmarkörer eller anföringssatser (Fairclough 1992a s. 104, Ledin 1997 s. 67). Det sistnämnda handlar i stället om de textnormer som påverkar textens utformning, vilket också inkluderar i vilken utsträckning manifest intertextualitet förekommer i texten och hur den tar sig uttryck (Fairclough 1992a s. 128 f.).

Ett relaterat begrepp är *rekontextualisering*, med vilket Fairclough (1995 s. 48) avser hur en nyhetsberättelse förändras för att passa det mål skribenten har. Rekontextualisering är viktigt också i Linells arbeten, t.ex. i Linell 1998a där det beskrivs som »the dynamic transfer-and-transformation of something from one discourse/text-in-context [...] to another» (s. 145) och där det förklaras att:

Recontextualization involves the extrication of some part or aspect from a text or discourse, or from a genre of texts or discourses, and the fitting of this part or aspect into another context, i.e. another text or discourse (or discourse genre) and its use and environment. (Linell 1998a s. 145)

Rekontextualisering innebär alltså en förflyttning av (en del av) en text till ett nytt sammanhang. Genom den förändrade kontexten får yttrandet också delvis förändrad innebörd, även vid ordagrann återgivning, samtidigt som vissa aspekter från den ursprungliga kontexten ofta finns kvar (Linell 1998a s. 148). Ajagán-Lester m.fl. (2003 s. 223) beskriver det som att »texter som vandrar mellan kommunikationssituationer alltid drar på sig nya innebörder». Även Bakhtin (1981 s. 340) har beskrivit fenomenet: »the speech of another, once enclosed in a context, is – no matter how accurately transmitted – always subject to certain semantic changes». Sådana förändringar rör dock enligt Linell inte enbart textens betydelse och betydelsepotential (Bakhtins »certain semantic changes»), utan också textens form – t.ex. genom att den del av texten som flyttas förenklas eller utvecklas (Linell 1998a s. 145).

Linell betonar också att det aldrig är en neutral handling att citera, eftersom »den citerande rycker något ur sitt tidigare sammanhang och använder det för nya ändamål» (Linell 1998b s. 34), vilket innebär att det rör sig om en »*selektiv återgivning* på ett nytt sätt» (kursiv i original), som får till följd att vissa aspekter från ursprungssammanhanget förloras och att nya tillkommer, t.ex. genom att det som tidigare var i bakgrunden nu hamnar i förgrunden (Linell 1998b s. 38). Sådana förändringar är också förknippade med makt: den som citerar en annan persons yttrande tar sig rätten att placera det citerade i ett nytt sammanhang som hen själv väljer (jfr Kroon 2001 s. 60 f.). Som Linell (1998b s. 44) påpekar gäller denna maktutövning också forskarens text, där nya rekontextualiseringar sker med det analyserade materialet.

3 Citatteckens funktion

Strömquist (2019 s. 10) separerar skiljetecken, dvs. tecken som skiljer olika delar av texten åt, från skrivtecken, som ger annan information. Citattecken hör till den senare typen. Citattecken används för att visa vad som är citat, men också för att markera visa typer av namn, såsom titlar på litterära verk och smeknamn, liksom för att utmärka ord som ska framhävas i texten (Karlsson 2017 s. 223 f.). Funktionen som markör av citat- och replikåtergivning beskrivs av Strömquist (2019 s. 119) som den primära. Såväl Karlsson (2017 s. 58) som Strömquist (2019 s. 119) påpekar att man vid citat inte får ändra i källtextens formulering och inte heller förändra ordval eller satsbyggnad.

Citatecken för att markera enskilda ord kan användas för att uppmärksamma läsaren på ett visst ordval, t.ex. att ett ord används på ett avvikande eller ironiskt sätt eller att det är inlånat från ett annat språk (Karlsson 2017 s. 225). Eftersom sådant bruk kan tolkas som tecken på ironi bör det emellertid enligt Karlsson (2017 s. 18) användas sparsamt.

Sammantaget fyller alltså citattecken tre huvudsakliga funktioner: de markerar citat, namn respektive avvikande användning av enskilda ord och uttryck (ofta ironi). Den sistnämnda funktionen diskuteras av Byrman och Ström (2019) som en form av normsamspel (jfr Ledin 1997) och de benämner den som *diskursinadekvat*, vilket också är den term jag kommer att använda i den här studien.

I Byrman & Ströms (2019) undersökning förekom alla dessa tre sätt att använda citattecken. Överlägset vanligast var emellertid det förstnämnda: citattecken som markör av citat (Byrman & Ström 2019 s. 29). När citattecknen enbart markerade ett par ord var det dock inte alltid givet vilken funktion de fyllde: signalerade de ordagrant återberättande eller utgjorde de skribentens eget ordval, mot vilket hen samtidigt reserverade sig (Byrman & Ström 2019 s. 22)? I deras material förekom också exempel på att citattecken användes föregångna av namn och kolon, utan anföringsverb: *Maria: »Jag kan inte göra så mot Måns. Han får komma hem så att vi kan prata igenom våra problem»*, vilket författarna tolkar som skribentens sätt att försöka uttrycka sig kortfattat och objektivt (Byrman & Ström 2019 s. 32).

4 Forskning om tidningsrubriker och citattecken i tidningsspråk

I Westmans klassiska bruksprosa-undersökning ingår inte huvudrubriker i materialet (se Westman 1974 s. 22). Detta gäller också flertalet andra studier av tidningstexter, t.ex. Svensson (1993), Håkansson (2003) och Skärlund (2018), förmodligen också Strand (1984), även om detta inte framgår helt klart. En undersökning av tidningsrubriker har däremot genomförts av Conon (1966), som analyserade 5 500 av *Dagens Nyheters* rubriker 1910–1960 ifråga om språkliga drag som t.ex. förekomst eller utelämnning av infinitivmärket *att* och tempus på verb (han nämner dock ingenting om citattecken). Enligt Conon (1966 s. 155) är det viktigaste kravet på en nyhetsrubrik att den ska berätta någonting nytt ur artikeln genom att antingen ge en sammanfattning av innehållet eller ett smakprov på det. Andra har beskrivit rubrikens två huvudfunktioner som semantisk (informera om och sammanfatta innehållet) respektive pragmatisk (underhålla och locka till läsning) (Lee 2022). Traditionellt anses kvalitetstidningar respektive tabloidtidningar ha inriktat sig på det ena respektive det andra, men sådana skillnader beskrivs i dag ha luckrats upp; eftersom alla slåss om läsarens uppmärksamhet har den pragmatiska funktionen blivit mer framträdande även i kvalitetstidningar (Lee 2022 s. 895).

Normalt sätts rubriken inte av samma person som skrivit artikeln: på webben är det webbredaktören som formulerar rubriken (Dickson 2021 s. 2). Enligt Bell (1991 s. 186 f.) utformas rubriken oftast utifrån ingressen, vilken är journalistens sammanfattning av nyheten, men rubriken ska till skillnad från ingressen kunna stå för sig själv och därmed inte innehålla information som inte finns i artikeln. Det förefaller också som om rubriksättning sker på liknande sätt i många språk. Bell (1991 s. 189) hänvisar till en studie av tyska och amerikanska nyhetsartiklar och konstaterar att såväl ingress som rubrik är strukturerade på samma sätt: »headline structures appear to be very regular across languages».

Conon (1966 s. 149) anger att det finns en särskild rubrikstil som börjar ta form under och efter första världskriget och vilken kännetecknas av att vara »så förtätad som ett skriftligt meddelande kan vara utan att bli alltför kryptiskt». Detta innebär att formord (t.ex. obestämd artikel och infinitivmärke) nästan alltid saknas, att finit verb ofta utesluts, att enkla tempus är i majoritet och att sammansatta ord, initialord och räkneord förekommer i stor mängd (Conon 1966 s. 144 f.).

Flera anledningar till att citat används i nyhetsrapportering har identifierats (se t.ex. Bell 1991 s. 207 ff.). Citat i rubriker kan göra händelsen mer konkret och trovärdig (Terentieva m.fl. 2020 s. 3). Rubriken kan upplevas som objektiv, trots att det i själva verket är en journalist som valt ut citatet utifrån sina egna subjektiva åsikter (Lee 2022 s. 905). Citat är dessutom, enligt Bell (1991 s. 208 f.), ett sätt att krydda framställningen med källans egna ord, helst kortfattat och färgstarkt. Vidare anger Bell att journalisten genom att citera fritas från ansvar för det källan sagt, vilket innebär att citat kan innehålla tolkningar och laddade ord och uttryck som inte journalisten själv hade kunnat använda i rapporteringen. Tereskiewicz (2012 s. 473) beskriver hur journalisten genom att använda citat i rubriker »becomes just a messenger conveying a view, while remaining objective him/herself».

Kroon (2001 s. 83), som har analyserat 12 debattartiklar på DN Debatt från 1998, menar att citattecken i rubriker används för att skapa mer dramatik (»utan dem ser rubriken betydligt plattare och mer intetsägande ut»), men de bidrar också till att skapa objektivitet och distans så att redaktionen fritas från ansvar för de åsikter som förs fram av artikelförfattaren. Hon beskriver också hur nya betydelser skapas i och med att påståenden flyttas från brödtext till rubrik: dessa påståenden tolkas nu som artikelns huvudpoäng och framstår som mer dramatiska och kontroversiella än i sitt sammanhang i brödtexten (Kroon 2001 s. 85 f.). Det faktum att rubrikens utformning påverkar läsningen av resten av artikeln påpekades redan av Tannenbaum (1953 s. 197), som beskrev hur »the headline sets the stage, as it were, for the manner in which the story is read». Rubriken skapar alltså en tolkningsram för hur resten av artikeln uppfattas av läsaren: »In a way, it provides a lens through which the remainder of the story or article is perceived» (Tannenbaum 1953 s. 197).

Vidare beskriver Kroon (2001 s. 86) hur citat i de rubriker hon studerat sällan är ordagranna utan oftare »en ungefärlig återgivning av en utsaga i brödtexten», vilken anpassats i längd och ordföljd för att passa som rubrik. Ännu vanligare i hennes material är dock att citat i rubriken varken motsvarar en exakt eller ungefärlig formulering i texten, utan i stället uttrycker en sammanfattning av artikelns huvudpoäng. Sådana omformuleringar förekommer i 8 av de 12 rubriker hon studerat. Enligt Kroon (2001 s. 91) leder detta till att »all vaghet och osäkerhet skalas bort» från brödtextens argumentation, vilket får till följd att nya innebörder uppstår och att textens ursprungliga poänger förändras och förskjuts. Dessa betydelseförskjutningar kan bland annat handla om att det som i brödtexten uttrycks med språkliga garderingar i rubriken formuleras som rena konstateranden, att ord från olika delar av artikeln klipps ihop

så att nya sammanhang skapas och att utsagor om specifika fenomen generaliseras så att de blir allmängiltiga (t.ex. då *Watergate-journalistiken* i rubriken omvandlas till det mer generella *journalistiken*) (Kroon 2001 s. 93 ff.).

Även Geyers (2008) genomgång av 168 rubriker med citattecken i två tyska regiontidningar visade att dessa citat ofta inte motsvarade formuleringar i artikeltexten. I hans undersökning var hälften av citaten i rubrikerna att betrakta som direkt motsvarande, eller endast lätt bearbetade, citat från artikeltexten, medan den andra hälften innehöll större omarbetningar, i vissa fall med följden att citatet fick en väsentligt förändrad betydelse (Geyer 2008 s. 193 f.).

I en undersökning av totalt 780 rubriker på tre tyska och tre brittiska dagstidningars hemsidor fann Tereszkiwicz (2012 s. 472) att citat förekom i 5–7 % av rubrikerna.² Undersökningen visade också att det i de brittiska tidningarna (men inte i de tyska) ofta förekom skillnader mellan den rubrik som fanns på tidningens startsida och rubriken i den länkade artikeln. Startsidans rubriker var då mer dramatiska, kortare och kompaktare, med fokus på den viktigaste händelsen, medan artikelrubrikerna var mer detaljerade och informativa (Tereszkiwicz 2012 s. 478). Variationen var dock stor mellan de brittiska tidningarna: i *The Guardian* skilde sig 87 % av rubrikerna åt, i *The Times* endast 8 % (Tereszkiwicz 2012 s. 476).

En studie av rubriker i fem spanska dagstidningar 2010–2018 (totalt 1 730 rubriker) visade en högre andel rubriker med citat än i de tyska och brittiska tidningarna ovan: 15 % (Terentieva m.fl. 2020 s. 4). I denna siffra räknades emellertid såväl direkt som indirekt anföring in; de siffror som presenteras i artikeln visar att det var ungefär 10 % av rubrikerna som innehöll citat markerade med citattecken (Terentieva m.fl. 2020 s. 6).

5 Metod och material

Materialet samlades in på webbplatserna för tidningarna *Dagens Nyheter* (DN), *Svenska Dagbladet* (SvD), *Aftonbladet* (AB) och *Expressen* (EP) under tiden 06.00–08.30 under tio dagar i januari och februari 2022, måndagar, onsdagar och fredagar (21/1, 24/1, 26/1, 28/1, 31/1, 2/2, 4/2, 7/2, 9/2 och 11/2). Morgontiden valdes utifrån ett antagande om att många människor skummar

² Som citatrubriker räknades inte enbart de rubriker som innehöll citattecken, vilket var det normala sättet att citera i de tyska tidningarna, utan också rubriker med svansanföringar: *Miliband has no strategy, says ally*, vilka förekom i de brittiska tidningarna.

igenom nyheterna på mobilen på morgonen vid frukost eller på väg till arbete. I vilken ordning de olika tidningarnas sidor analyserades varierades så att alla tidningar någon gång blev analyserade först (dvs. vid sextiden) respektive sist (dvs. närmare halv åtta).

Vid tidpunkten för undersökningen utgjordes alla de fyra tidningarnas startsidor av en stor huvudspalt med rubriker i stor stil och en mindre sidospalt med annonser varvade med rubriker i mindre stil. Sidospalten inkluderades inte i studien eftersom rubriker där för det första var betydligt mindre (och därmed antagligen tilldrog sig mindre uppmärksamhet), för det andra innehöll listor över »Senaste nytt» (DN, SvD och EP) respektive »Supernytt» (AB), vars innehåll delvis överlappade med materialet i huvudspalten, för det tredje ofta innehöll rubriker som ledde till videoklipp och poddar snarare än till artiklar och för det fjärde ofta innehöll material utan tydligt nyhetsvärde, t.ex. länkar till nutidstest och recept.

På kvällstidningarnas startsidor förekom en del reklam som liknade det redaktionella materialet genom att se ut som helt vanliga tidningsrubriker som länkade till artiklar. Alla sådana rubriker markerades med »Annons» eller »Shop» exkluderades från undersökningen. På samma sätt exkluderades rubriker som länkade till videoklipp, poddar, flöden över mycket korta nyhetsnotiser, insändare, återkommande rubriker om tidningens verksamhet (t.ex. att tidningen sökte sommarvikarier) och rubriker i bilder i olika typer av rullister i vilka innehållet byttes ut med några sekunders mellanrum. Dessutom exkluderades de lokala nyheter som fanns i en särskild spalt på AB:s sida. DN:s sida fanns vid tiden för undersökningen i flera olika versioner; den undersöktes utifrån Riksversionen eftersom jag ville få med de viktigaste rikstäckande nyheterna i materialet snarare än artiklar som specifikt behandlade händelser i en viss del av landet.

Förutom de undantag som beskrivits ovan räknades alla rubriker i huvudspalten på tidningarnas startsidor; det rörde sig om totalt 2 691 rubriker.

Därefter räknades antalet rubriker som innehöll citattecken: totalt 633 rubriker. Så gott som alla rubriker följdes av en form av underskrift med betydligt mindre teckenstorlek, antingen bestående av en eller två meningar eller av ett antal nyckelord. Dickson (2021 s. 12) beskriver dessa underskrifter som *puffar*, vilket är den term jag kommer att använda i den här artikeln. Om dessa puffar innehöll citattecken eller inte analyserades inte. Se figur 1 för ett exempel på en rubrik med puff.

”Det hade varit ännu mer oroväckande”

Putin nämnde inte Nato i samband med kriget • Kragh: Man får vara glad för det lilla.

Figur 1. Rubrik med citat (»Det hade varit ännu mer oroväckande») och puff (Putin nämnde inte Nato i samband med kriget • Kragh: Man får vara glad för det lilla) från SvD den 9 maj 2022.

Av de rubriker som innehöll citattecken valdes de översta tio på respektive tidningssida ut för en närmare analys. Eftersom DN och SvD ibland innehöll färre än tio rubriker med citattecken på startsidan blev det totala antalet sådana rubriker i urvalet något mindre än det maximalt möjliga (vilket var 400 rubriker: 4 tidningar, 10 dagar, 10 rubriker), såsom framgår av tabell 1.³

Tabell 1. Antal rubriker totalt under de 10 dagarna, antal och andel rubriker innehållande citattecken dessa dagar samt antal rubriker i närstuderat urval, per tidning.

Tidning	Antal rubriker	Antal rubriker med citattecken	Andel rubriker med citattecken (%)	Antal rubriker i närstuderat urval
DN	518	103	20	84
SvD	283	81	29	78
AB	829	195	24	100
EP	1 061	254	24	100
Totalt	2 691	633	24	362

³ Trots att tidningarna undersöktes varannan dag förekom ett fåtal rubriker som var desamma under två av de analyserade dagarna: sådana rubriker har exkluderats om de hamnat i det närstuderade urvalet, men inte när antalet rubriker med citattecken totalt på sidan har räknats.

I tabell 1 syns stora skillnader mellan kvällstidningarna (AB och EP) och morgontidningarna (DN och SvD) ifråga om hur många rubriker som förekom på startsidan under de 10 analyserade dagarna: särskilt skillnaden mellan EP och SvD är betydande (1 061 respektive 283 rubriker).

Vidare framgår av tabell 1 att 24 % av de 2 691 rubrikerna innehöll citattecken och att detta också överensstämmer med andelen rubriker med citattecken i såväl AB som EP i materialet. DN innehöll en något lägre andel sådana rubriker (20 %) och SvD en något högre andel (29 %).

Bland de 195 analyserade rubrikerna med citattecken i AB förekom 20 rubriker med enkla citattecken ('såhär') i stället för vanliga sådana. Enkla citattecken (apostrof) används enligt Karlsson (2017 s. 226 f.) för att markera citat inuti citat, när ett ords betydelse anges, för att signalera utelämnning av bokstäver inom ett ord som dras ihop (*tro't den som vill*) och ibland vid genitiv efter engelskt mönster. I AB används emellertid enkla citattecken av allt att döma på samma sätt som dubbla citattecken. Sådana rubriker har därför inkluderats i materialet; möjligen rör det sig om en egensinnighet hos en viss rubriksättare.

Efter att alla rubriker på startsidan räknats togs artikeltexter som hörde till de utvalda rubrikerna med citattecken fram, och såväl startsidans rubrik som länkad artikeltext kopierades av till ett Word-dokument för närmare analys. För varje rubrik noterades det också om det rörde sig om en fritt tillgänglig artikel eller en artikel bakom betalvägg. Artiklar från SvD och AB som krävde inloggning och prenumeration söktes fram i databasen Retriever (Mediearkivet) via Lunds universitets bibliotek. Sådana artiklar från DN och EP var emellertid inte tillgängliga i Retriever: jag fick i stället åtkomst till dessa genom prenumerationer på tidningarna.

Vidare analyserades skillnader mellan startsidans rubrik och den rubrik som fanns i artikeln samt vilken funktion citattecknen hade i rubriken. Användes de för att markera ett citat, för att markera ett namn eller för att signalera det som, följande Byrman och Ström (2019), kan benämnas diskursinadekvat ordval, dvs. att ord används på ett avvikande eller ironiskt sätt (jfr Karlsson 2017 s. 225)? För att besvara den frågan krävdes ibland en mer ingående analys av artikeln.

Resterande delar av undersökningen rörde enbart rubriker innehållande citattecken som markerar citat. Dessa rubriker studerades utifrån såväl form som överensstämmelse med citat i artikeltexten. Det sistnämnda var det mest komplicerade. Initialt försökte jag utgå från det sätt att kategorisera skillnader mellan rubrik och artikeltext som tidigare tillämpats av Geyers (2008) för en liknande analys, men detta visade sig vara svårt eftersom hans modell inte

innehöll någon kategori för större förändringar av formen vilka inte tydligt påverkar betydelsen. Dessutom saknade jag i hans indelning en kategori för större betydelseförändringar som samtidigt inte kunde kategoriseras som så omfattande att det var oklart hur citatet tillkommit. Efter flera olika försök att systematisera skillnaderna mellan citat i rubriken och citat i artikeltexten kom jag fram till att kategorierna måste göras relativt vida för att inte gränfallen skulle bli för många och indelningen alltför beroende av min egen subjektiva tolkning. Därmed resulterade genomgången i en modell med sex kategorier, vilken alltså utarbetats induktivt i analysen av materialet:

1. Ingen förändring alls
2. Viss förändring av formen
3. Total förändring av formen
4. Viss förändring av betydelsen
5. Total förändring av betydelsen
6. Ingen motsvarighet alls

En närmare beskrivning av de sex kategorierna, med exempel, presenteras i samband med resultatredovisningen i avsnitt 6.3.

6 Resultat

I det följande presenteras resultatet av undersökningen, uppdelat efter de forskningsfrågor som ställdes i inledningen. Den första frågan om hur vanligt förekommande citattecken är i rubriker har emellertid redan besvarats i föregående avsnitt, i vilket det framgick att citattecken förekommer i 24 % av de analyserade 2 691 rubrikerna, liksom att skillnaderna mellan tidningarna inte är särskilt stora (se tabell 1 ovan). Efter att svaren på övriga tre forskningsfrågor har redovisats följer också ett fjärde avsnitt, i vilket likheter och skillnader mellan tidningarna diskuteras ifråga om den fjärde frågan om överensstämmelse mellan rubrik och artikeltext.

6.1 Citattecknens funktion i tidningsrubrikerna

Av de 362 rubriker som inkluderats i det närstuderade urvalet ledde vid tidpunkten för undersökningen 209 till låsta artiklar, dvs. artiklar som för åtkomst krävde prenumeration på tidningen. Sådana artiklar var betydligt vanligare på morgontidningarnas webbplatser än på kvällstidningarnas, som framgår av tabell 2.

Tabell 2. Antal analyserade rubriker i urvalet samt antal och andel sådana rubriker som ledde till en låst artikel bakom betalvägg, per tidning.

Tidning	Antal rubriker i urval	Varav med låst artikel	Andel med låst artikel (%)
DN	84	74	88
SvD	78	71	91
AB	100	26	26
EP	100	38	38
Totalt	362	209	58

I DN och SvD ledde 88 respektive 91 % av rubrikerna i urvalet till artiklar bakom betalvägg; motsvarande siffror för AB och EP var 26 respektive 38 %.

Den rubrik som fanns på tidningens startsida motsvarade i många fall inte den rubrik som fanns i den länkade artikeln: det var endast i 165 av de 362 rubrikerna (46 %) som det råkade total överensstämmelse mellan dessa. Variationen var dock stor mellan olika tidningar: i DN och AB skiljde sig 85 respektive 86 % av rubrikerna åt, medan skillnader endast förekom i 21 respektive 24 % av rubrikerna i SvD och EP. Sådana skillnader kunde innebära att mindre ändringar gjorts (i 23 % av de 362 rubrikerna), att halva rubriken bytts ut (i 8 % av rubrikerna) eller att rubrikerna var helt och hållet olika på startsidan och i artikeln (i 23 % av rubrikerna).

När mindre ändringar hade gjorts innebar de vanligen att rubriken i artikeln gav mer information än motsvarande rubrik på startsidan. Ett sådant exempel återfinns i (1), där artikelrubriken, till skillnad från startsidans rubrik, beskriver vem som citeras och vem citatet handlar om (CR = citattecken-rubrik på startsidan, AR = artikelrubrik).

- (1) CR: »Trodde inte det skulle gå så fort»
 AR: Roland Sandberg om Hellströms död: »Trodde inte det skulle gå så fort»
 (AB den 7 februari 2022)

I de fall rubrikerna var helt och hållet olika på startsidan och i artikeln behandlade dessa ofta två olika ämnen, som i exemplet i (2), där startsidans rubrik tar upp kärnkraft medan artikelrubriken beskriver synen på svenskt Nato-medlemskap. Det förekom emellertid också att rubriken på startsidan och rubriken i artikeln gav helt olika perspektiv på samma ämne, som i rubrikerna i (3):

- (2) CR: Kristersson redo köra över S om ny kärnkraft: »De är inte användbara»
AR: »Sverige kommer gå med i Nato – det är jag helt övertygad om»
(EP den 2 februari 2022)
- (3) CR: »Jag hade velat bjuda in SD tidigare»
AR: Ebba Busch: »Enormt underbetyg att SD kom in i riksdagen»
(DN den 2 februari 2022)

I (3) är båda citaten från samma intervju med Ebba Busch, vilket innebär att den läsare som först läser rubriken på startsidan och därefter rubriken i artikeln kan tänkas bli ganska förvirrad: vad är egentligen Ebba Buschs inställning till SD? Båda citaten är emellertid innehållsmässigt rättvisande mot det Busch säger i olika delar av artikeln, som delvis diskuterar »konflikten som finns i att samverka med en part hon egentligen önskar bort».

En närmare undersökning av vilken funktion citattecknen fyller i rubrikerna visar, inte oväntat, att sådana tecken oftast markerar citat (se tabell 3).

Tabell 3. Antal och andel analyserade rubriker med citattecken vilka markerar citat, namn, diskursinadekvat ordval respektive tvetydiga belägg, per tidning.

Tidning	Citat	Namn	Diskursinadekvat	Tvetydiga	Totalt
DN	72 (86 %)	9 (11 %)	2 (2 %)	1 (1 %)	84
SvD	67 (86 %)	3 (4 %)	5 (6 %)	3 (4 %)	78
AB	85 (85 %)	5 (5 %)	5 (5 %)	5 (5 %)	100
EP	88 (88 %)	6 (6 %)	4 (4 %)	2 (2 %)	100
Totalt	312 (86 %)	23 (6 %)	16 (4 %)	11 (3 %)	362

Som framgår av tabell 3 använder alla fyra tidningar citattecken på liknande sätt. Andelen rubriker med citattecken som markerar citat, vilka jag fortsättningsvis kommer att benämna *citatrubriker*, är påfallande jämn (85–88 %), och såväl citattecken som markerar namn som diskursinadekvat ordval förekommer i alla fyra tidningarna. Den enda tydliga skillnaden mellan dem är att

fler citattecken förekommer i namn i DN:s rubriker, vilket troligen beror på att DN innehöll fler filmrecensioner de analyserade dagarna.

Av de 23 rubrikerna med citattecken som markerar namn återfinns 18 vid namn på filmer eller tv-serier; resterande 5 utgörs av smeknamn, fingerade namn respektive namnet på ett mobilspel. Som signal för diskursinadekvat ordval förekommer citattecken vid engelska ord eller för att markera att uttrycket är vardagligt eller på annat sätt inte helt passande (t.ex. då nollgradig temperatur benämns som »nollan», att ha sex beskrivs som att »*sfå till det*» eller biomedicinska analytiker beskrivs som *vårdens »detektiver*»). Det förekommer också att citattecken signalerar motsägelse eller ironi (*Maria och Maja »syrr upp» virtuella kläder; TEST: »Kalorisnåla» frysmaten en fettbomb; »Försvunna» stjärnan i publiken*).

I de 11 rubriker som har kategoriserats som tvetydiga är det oklart hur citattecknen ska tolkas: i en del fall tycks de fylla flera funktioner samtidigt. Se (4) för ett exempel på hur citattecken antingen markerar citat eller diskursinadekvat ordval eller båda dessa saker på samma gång (förkortningar här och i det följande: CR = citattecken-rubrik, Puff = underskrift med mindre typsnitt, AT = motsvarande del av artikeltexten):

- (4) CR: Nu ska kulturen »talibaniseras»
 Puff: Yavuz Baydar: Erdogans Turkiet skakas av hatkampanjer och häxjakt på popstjärnor
 AT: Med attacken mot Sezen Aksu har hatkampanjerna nått oanade nivåer, vilket väcker en oro för att Turkiet ska talibaniseras. (SvD den 21 januari 2022)

Artikeln, skriven av Yavuz Baydar, beskrivs vara översatt från engelska. För mig är det oklart varför ordet *talibaniseras*, vilket inte är markerat med citattecken i själva artikeltexten, har försetts med en sådan markering i rubriken. Citattecknen markerar förvisso ett (översatt) ord i citat från Yavuz Baydar, men kan kanske också ses som ett sätt att signalera att *talibaniseras* är ett ovanligt ord eller att SvD inte vill ta ansvar för det politiskt laddade ordvalet. På motsvarande sätt är det oklart om citattecknen markerar att det rör sig om ett smeknamn eller att ordvalet är diskursinadekvat när skandalen runt Boris Johnson benämns »*Partygate*» eller när Prins William, anklagad för övergrepp, kallas »*Gullgossen*».

6.2 Citatrubrikernas form

Av de närstuderade 362 rubrikerna med citattecken innehåller 312 citat, efter att tvetydiga exempel exkluderats (se tabell 3 ovan). Alla utom 16 av dessa kan föras till två distinkta kategorier: antingen utgörs hela rubriken av ett citat eller så är rubriken uppbyggd med en förklaring till citatet, följd av kolon och själva citatet. Den sistnämnda typen kan delas upp i rubriker som endast förklarar vem som står bakom citatet med namn/yrkestitel före kolon respektive rubriker som innehåller annan information före kolon, ibland tillsammans med namn/yrkestitel. Ett exempel av varje sort ges i (5)–(7):

- (5) CR: »Vad ska de skicka härnäst – kuddar?»
Puff: Forne ukrainske världsmästaren hånar Tysklands stöd (EP den 28 januari 2022)
- (6) CR: Duplantis: »Kände mig som en värdelös människa»
Puff: Stavhoppstjärnan om tillvaron före sin ögonoperation (DN den 28 januari 2022)
- (7) CR: Mystiska rymdobjektet: »Ska inte vara möjligt»
Puff: Astronomer förbryllade av energipulserna (AB den 28 januari 2022)

Om namn eller yrkesroll för den som uttalat citatet inte finns med i rubriken är detta oftast, på det sätt som syns i (5) och (7) ovan, omnämnt i den puff med betydligt mindre typstorlek som står direkt under rubriken.

Av tabell 4 framgår att det är lika vanligt att hela rubriken utgörs av ett citat som att det finns en förklaring av något slag före citat och kolon (båda typer förekommer i 43 % av rubrikerna). Av de 16 rubriker med annan form än de som exemplifieras i (5)–(7) innehåller 13 antingen ett kolon eller ett tankstreck, men i övrigt kan sådana rubriker se ut på olika sätt: *Åkessons varning till Kristersson: Kan välja »en helt fri roll»; »Spelarna i Europa är äldre» – rutin ska ge guld.*

Tabell 4. Antal och andel citatrubriker, uppdelade efter rubrikens form, per tidning.

Tidning	Hela rubriken är citat	Namn/titel + kolon + citat	Förklaring + kolon + citat	Annan form	Totalt
DN	43 (60 %)	9 (13 %)	18 (25 %)	2 (3 %)	72
SvD	37 (55 %)	7 (10 %)	17 (25 %)	6 (9 %)	67
AB	27 (32 %)	4 (5 %)	51 (60 %)	3 (4 %)	85
EP	26 (30 %)	10 (11 %)	47 (53 %)	5 (6 %)	88
Totalt	133 (43 %)	30 (10 %)	133 (43 %)	16 (5 %)	312

Av tabell 4 framgår också att det finns tydliga skillnader mellan morgontidningarna DN och SvD och kvällstidningarna AB och EP. De två förstnämnda väljer betydligt oftare att ha hela rubriken som citat; i de senare förekommer citatet oftare efter en förklaring följd av kolon – siffrorna är nästan de omvända för dessa kategorier. Detta skulle kunna tyda på att DN och SvD i större utsträckning strävar efter objektivitet och att låta citatet tala för sig själv, men det kan också bero på att man på de olika tidningsredaktionerna har lite olika idéer om vilken information som ska framkomma i rubriken och vilken information som lika gärna kan placeras i puffen.

Den del av rubriken som är markerad med citattecken kan vidare kategoriseras efter form i tre kategorier: fullständig huvudsats (med subjekt och verb – i något fall i stället enbart ett verb i imperativ), subjektlös sats respektive icke-satsformade citat. Ett exempel på var och en av dessa tre typer presenteras i (8)–(10):

(8) Linde: »Ryssland väntade sig inte så stark enighet» (SvD den 9 februari 2022)

(9) Björn Hellberg om vännen: »Var lysande» (DN den 11 februari 2022)

(10) Palickas tårar under intervjun: »I chock» (AB den 31 januari 2022)

Om den citerade passagen innehöll flera satser kategoriserades den utifrån den första satsens form. Två rubriker i materialet utmärkte sig genom att ha en annan form: ett verb i den inledande delen av citatet saknades (»*Tramadol en plåga – bör förbjudas*»; »*Ord mot ord om hon har städat hos mig eller inte*» – jfr *Tramadol är en plåga, Ord står mot ord*).

Resultatet av undersökningen presenteras i tabell 5, som visar att det vanligaste är att det är en fullständig sats som citeras.

Tabell 5. Antal och andel citatrubriker, uppdelade efter citatets form, per tidning.

Tidning	Fullständig huvudsats	Subjektlös sats	Icke-satsformad	Annan form	Totalt
DN	37 (51 %)	21 (29 %)	14 (19 %)	–	72
SvD	42 (63 %)	12 (18 %)	12 (18 %)	1 (1 %)	67
AB	35 (41 %)	24 (28 %)	26 (31 %)	–	85
EP	50 (57 %)	19 (22 %)	18 (20 %)	1 (1 %)	88
Totalt	164 (53 %)	76 (24 %)	70 (22 %)	2 (1 %)	312

Som framgår av tabell 5 utmärker sig AB i viss mån genom att innehålla fler citat som inte är satsformade. I SvD förekommer i stället fler citat i fullständiga satser än i de andra tidningarna. I övrigt är skillnaderna mellan tidningarna inte särskilt stora.

6.3 Citatrubrikernas överensstämmelse med artikeltexten

För att urskilja i hur stor utsträckning de 312 citatrubrikerna stämmer överens med innehållet i de länkade artikeltexterna har jag utgått från en indelning i sex kategorier i vilka form och betydelse skiljs åt. Det är nämligen vanligt att citatets språkliga form förändrats vid flytt från artikeltext till rubrik på startsidan, samtidigt som citatets innebörd på båda ställen framstår som mycket snarlik. Det omvända gäller emellertid inte: förändrad betydelse beror tvärtom nästan alltid på förändrad form. I några exempel är betydelseförändringar dock i stället en konsekvens av att resten av rubriken eller puffen skapar en så annorlunda kontext jämfört med den som finns i artikeltexten att citatet blir missvisande, trots att detta citat är exakt likalydande i artikeltext och rubrik (se (23) nedan för ett sådant exempel).

Det är naturligtvis mycket svårt att dra en exakt gräns mellan bearbetningar av citaten som endast påverkar formen och sådana förändringar som också medför en något annan betydelse. Dessutom ger själva placeringen som rubrik på startsidan per automatik en mer framträdande roll som påverkar tolkningen av citatets betydelse; detta diskuteras vidare i avsnitt 7. Av den anledningen

går det knappast att slå fast att betydelsen verkligen är helt och hållet oförändrad vid förändringar av formen. Framförallt är det uppdelningen mellan kategorierna 2. *Viss förändring av formen* och 4. *Viss förändring av betydelsen* som i några fall lett till svårigheter med gränsdragningar. Jag har försökt att ge en utförlig beskrivning av vilka typer av omarbetningar som ingår i respektive kategori med förhoppningen att läsaren själv ska kunna bilda sig en uppfattning om hur materialet indelats.

6.3.1 Ingen förändring alls

I 100 av de analyserade 312 citatrubrikerna (32 %) är citatet identiskt med ett citat i den länkade artikeltexten. Början eller slutet av yttrandet har i sådana exempel ofta utelämnats i rubriken, men inga ord ska ha strukits från inuti citatet för att rubriken ska räknas till denna kategori. Kontexten, med vilken jag avser resten av rubriken (om sådan finns) och puffen, ska inte heller ge citatet en annan betydelse än det har i artikeltexten. Ett exempel från denna kategori presenteras i (11) (här och i fortsättningen är de partier i artikeltexten som överensstämmer med citatrubriken kursiverade):

(11) CR: »Äntligen kan man slappna av»

AT: – Jag har sett fram emot det här så länge. *Äntligen kan man slappna av* och känna att man kan leva lite som vanligt, säger Hilda Göransson som var först i kön – och på dansgolvet. (DN den 9 februari 2022)

Rubriken utgörs här av ett citat som också förekommer med exakt samma ordalydelse i artikeltexten, även om inte hela citatet är inkluderat i rubriken.

6.3.2 Viss förändring av formen (betydelsen i princip oförändrad)

I 121 av de 312 analyserade rubrikerna (39 %) har det skett omarbetningar av citatets form i förhållande till citatet i artikeltexten, utan att citatets innebörd påverkats på ett tydligt sätt.

Det rör sig i ungefär hälften av fallen om små ändringar, som byte från bestämd till obestämd form på substantiv, byte av adverb (*här*) mot platsens namn (*Hammarby*) eller byte av tempus från perfekt till preteritum. Det kan också vara ordföljden som förändrats något eller ord som strukits när jag bedömt att detta inte förändrar betydelsen. I några av exemplen har i stället ett ord bytts mot en synonym: *kommer ihåg* har blivit *minns*, *kommer att* har bytts mot *ska* och *omedelbart* ersatts med *omgående*. För fyra rubriker har jag bedömt att det möjligen finns en minimal betydelseskilnad mellan det ord som

bytts ut och ersättningen, men att den är så liten att olika personer antagligen skulle göra olika tolkningar om huruvida den existerar eller inte i den aktuella kontexten: *helt otroligt* har blivit *helt galet*, *extremt nervös* har bytts mot *så sjukt nervös*, *kan bli* har ändrats till *hotar att bli* och *mer eller mindre* har blivit *nästan*. För dessa fyra exempel har jag valt att göra den gentemot tidningarna mest generösa tolkningen: en ändring av citatets form ser jag som mindre problematisk än en ändring av citatets betydelse.

I den andra hälften av de 121 rubrikerna rör det sig om större omformuleringar av citaten vilka ändå inte tydligt påverkar betydelsen. Citatet kan i sådana exempel ha satts ihop från flera olika delar av artikeltexten, som i (12), där rubriken är sammanfogad av flera meningar, vilket tankstrecket möjligen är tänkt att signalera.⁴

- (12) CR: »Vill inte gömma mig – då ska du stå där»
 AT: – Jag *vill inte gömma mig*. Under VM, när det inte gick bra, ville jag stå där och besvara alla frågor. Jag vill ha möjlighet att ge min bild och inte vara oanträffbar eller ducka frågor. Är du förbundskapten, *då ska du stå där*. (EP den 7 februari 2022)

Omformuleringen kan också handla om att indirekt tal i artikeln har blivit citat i rubriken, på så sätt som skett i (13) nedan. I andra fall rör det sig om att ett par ord har lagts till i citatet eller att det består av reporterns fråga och den intervjuades svar tillsammans; se (14):

- (13) CR: »Hela havet stormar» efter Sonys storaffär
 AT: Efter den tredje mångmiljardaffären i spelbranschen på några veckor beskriver spelforskaren Marcus Toftedahl läget som *hela havet stormar*. (SvD den 4 februari 2022)

- (14) CR: Markus Aujalay: »Jag har alltid falukorv hemma»
 AT: Hel- eller halvfabrikat du *alltid har hemma*?
 – *Falukorv*. Gott i soppa, att steka till ägg och i stroganoff. (SvD den 28 januari 2022)

I (14) har delar av reporterns fråga om vad den intervjuade alltid har hemma införlivats i citatet, men rubrikens betydelse anser jag ändå motsvarar artikeltextens.

⁴ Det finns emellertid inget tydligt sådant system i materialet som helhet: citat i rubriker är ofta hämtade från flera olika meningar utan att detta markeras med tankstreck.

6.3.3 Total förändring av formen (betydelsen i princip oförändrad)

I 7 av de 312 rubrikerna (2 %) motsvaras det citat som finns i rubriken inte av något citat eller indirekt tal i artikeltexten alls, men det går att finna en passage med motsvarande betydelse. För att jag ska räkna en rubrik till denna kategori (och inte till den föregående) får maximalt ett innehållsord från citatet vara detsamma som i motsvarande passage i artikeltexten. Det ska dock gå att förstå vem som skulle kunna vara citerad (i annat fall räknas rubriken till kategori 6: ingen motsvarighet alls). I exemplet i (15) har jag infogat den passage i artikeltexten vars innebörd stämmer bäst med citatet i rubriken, även om själva citatet alltså inte finns i texten:

- (15) CR: »I framtiden kommer vi inte göra betalningar»
 AT: Hur kommer betalningarna förändras när tekniken utvecklas?
 – Jag ser stora möjligheter med utbyggnaden av 5G. *När tekniken är på plats är betalningar inte längre en företeelse.* (SvD den 2 februari 2022)

I de 7 rubriker som förts till denna kategori kan citaten på samma sätt som i (15) ses som omformuleringar (ibland i stället sammanfattningar) av det som intervjupersoner berättar.

6.3.4 Viss förändring av betydelsen (innebär oftast också förändrad form)

I 67 av de 312 rubrikerna (21 %) framstår inte citatets betydelse som riktigt densamma i rubrik och artikeltext. Sådana betydelseförändringar utgörs i ett femtiotal fall av en tillspetsning av citatet genom tre olika typer av omarbetningar: strykningar av garderingar, att kontexten för citatet i artikeln är hypotetisk medan uttalandet i rubriken i stället framställs som ett faktum eller generalisering – att citatet gäller en specifik kontext men i rubriken framställs som allmängiltigt. Vanligast är det förstnämnda: att garderingar strukits från citatet på liknande sätt som i exemplet i (16) nedan. I (17) syns ett exempel på den andra typen av omarbetning: ett uttalande om ett hypotetiskt skeende blir i rubriken i stället till ett faktum. Rubriken i (18) ser jag som ett exempel på en generalisering: i den pekas en viss bil ut som billig, men i artikeln beskrivs bilen i stället som den enda elbil *som är överkomlig för vanligt folk*, vilket troligen innebär att den i själva verket är ganska dyr, och enbart billig i jämförelse med ännu dyrare bilar.

- (16) CR: Sågar publiken: »De har låg IQ»
AT: – Jag fattar att publiken är på Nicks sida, men jag blir besviken när de gör oväsen när jag har breakboll emot mig, gör mig redo för min andraserve och publiken betar sig som om jag redan gjort ett dubbelfel. *Det är inte allihopa, men de som gör så har förmodligen låg IQ*, säger Medvedev i en Eurosport-intervju efteråt. (AB den 21 januari 2022)
- (17) CR: Nya MFF: »Motståndarna kommer att krascha...»
AT: Om vi känner det fysiska övertaget – vi är snabbare och starkare samtidigt som vi har vår höga kvalitet på spelarna – så kommer vi vara väldigt, väldigt mentalt starka. *Motståndarna kommer krascha*. (AB den 21 januari 2022)
- (18) CR: 10 bästa bilarna just nu: »Den är fortfarande billig»
AT: *Fortfarande är den faktiskt så pass billig att MG ZS EV är den enda verkligt användbara elbilen som är överkomlig för vanligt folk*. (EP den 26 januari 2022)

Ett intressant exempel på tillspetsning är citatet i (19) nedan, eftersom det förefaller vara samma person – möjligen också samma uttalande – som citerades i rubriken ifrån DN i (11) ovan:

- (19) CR: Glädje på krogen i natt: 'Äntligen kan man leva'
AT: Först i kön stod 19-åriga Hilda och var extremt sugen på att dansa.
– *Äntligen kan man leva livet och känna att man är mer fri*, säger Hilda.
(AB den 9 februari 2022)

Visserligen är citatet i rubriken här ordagrant återgivet, men att *leva livet* och att bara *leva* anser jag inte riktigt är samma sak: strykningen av *livet* har gjort uttalandet mer dramatiskt. Här syns också hur enkla citattecken används med samma funktion som vanliga citattecken i AB.

Nedtoningar är inte lika vanliga som tillspetsningar. Sådana har jag funnit i 17 rubriker, vanligtvis genom att förstärkande ord strukits från citatet. Se (20)–(21) för exempel.

- (20) CR: Fredrik Hallgrens livspussel efter skilsmässan: »Tog hårt»
AT: – Det som har förändrat mig mest som person är skilsmässan. *Den tog jävligt hårt på mig*. (EP den 21 januari 2022)

- (21) CR: »Putin behöver er mer än ni behöver honom»
AT: – Jag skulle vilja säga alla europeiska beslutsfattare: *Putin behöver Europa mycket mer än ni behöver honom.* (DN den 7 februari 2022)

I exemplen ovan har orden *jävligt* respektive *mycket* strukits från citaten. I båda fallen anser jag att citatet därmed framstår som nedtonat i relation till artikeltexten.

6.3.5 Total förändring av betydelsen (innebär oftast också förändrad form)

I 12 av de 312 rubrikerna (4 %) har det skett större betydelseförändringar när citatet flyttats till rubriken på startsidan. Sådana förändringar beror ofta på att citatet placerats i en ny kontext. I (22) beskriver citatet en händelse som inträffade för 30 år sedan, men den som läser rubrik och puff tolkar rimligen citatet som att det handlar om nutida missförhållanden. I (23) ger rubriken tillsammans med puffen intryck av att den intervjuade var livrädd när hon levde i församlingen, men rädslan handlar i själva verket om att gå på bio.

- (22) CR: »Pappa skickades till akuten – blev drogad»
Puff: Larmar om bristerna i demensvården: »Tvängsbältas»
AT: När hennes pappa insjuknade för drygt 30 år sedan upplevde hon stora kontraster inom den demensvård han fick. – På det första boendet utvecklade pappa en kraftig aggressivitet som slutade med att han tog struptag på en timanställd. *Då blev han skickad till psykakuten och neddrogad.* (AB den 2 februari 2022)
- (23) CR: »Jag var livrädd»
Tina, 54, föddes in i Plymouthbröderna
Puff: Premium: Lämnade församlingen efter 23 år • Alkoholkulturen • Isoleringen
AT: Trots att Tina själv aldrig varit djupt troende tog det flera månader innan hon vågade gå på bio. Hon minns det som i går. – *Jag var livrädd.* Jag tänkte att jag skulle bli straffad, att nåt hemskt skulle hända. (EP den 28 januari 2022)

Exempel som de i (22) och (23) ser jag som typiska klickbetesrubriker i vilka den dramatiska formuleringen inte motsvarar innehållet i artikeln (jfr definitionen från *Svensk ordbok* i inledningen), men sådana är inte vanliga i materialet.

När det inte är kontexten som skapar en ny innebörd beror betydelseförändringen i rubrikerna i denna kategori i stället på att citatet omformulerats

och inte stämmer med den information som framkommer i artikeltexten. I tre rubriker har innehållet dramatiserats så kraftigt att jag anser att det går att tala om en (närmast) total omarbetning, som när uttalandet *Någon gång kring april så borde vi ha en topp på börsen, som jag tror kommer följas av en nergång* i rubriken blivit citatet »Då kommer det stora börsraset».

6.3.6 Ingen motsvarighet alls

Slutligen finns också 5 rubriker av de 312 (2 %) som innehåller citat för vilka det inte finns någon motsvarighet alls i artikeltexten. För dessa är det oklart hur citatet tillkommit och osäkert vem som är den citerade personen. I ett sådant exempel kan citatet antagligen ses som ett slags sammanfattning av läsarnas reaktioner, även om ingen enskild läsare får komma till tals i texten:

(24) CR: »Men hallå?! Hur kunde SvD missa den?»

Puff: Läsarna har sagt sitt: Här är serierna som saknades på listan över 2000-talets bästa.

AT: The wire, The office och The Vietnam war. När SvD Kulturs medarbetare röstade fram 2000-talets bästa tv-serier blev det både ris och ros. Här är serierna läsarna tycker att vi missade. (SvD den 11 februari 2022)

I ett annat exempel (om ett tågstopp) kan man misstänka att citatet i rubriken blivit kvar av misstag efter att artikeln uppdaterats. I de resterande tre rubrikerna går andemeningen i citaten att finna i texten, även om det är oklart vem som är citerad. I ett av dessa lyder rubriken *Fotbolls-Sverige i sorg: »Han var som en Gud»*, och även om ett par intervjuade personer beskriver hur den avlidna var *min första målvaktsidol* respektive *idol* är det ingen som nämner att han skulle ha varit som en gud för någon.

6.4 Likheter och skillnader mellan tidningarna

Av genomgången i avsnitt 6.3 ovan framgår det att rena formförändringar är vanligast när citat flyttas från artikeltext till rubrik på tidningarnas startsidor. Sådana omarbetningar förekommer i 128 av de analyserade 312 rubrikerna (41 %) (dvs. kategori 2 och 3 sammanslagna). Betydelseförändringar förekommer i 79 rubriker (25 %) (dvs. kategori 4 och 5), och dessa innebär som jag tidigare påpekat oftast också en förändring av formen. I 100 rubriker (32 %) har citatets form eller betydelse inte ändrats alls, medan 5 rubriker (2 %) inte

överensstämmer med den länkade artikeltexten: det är oklart hur citatet tillkommit och vem som uttalar sig.

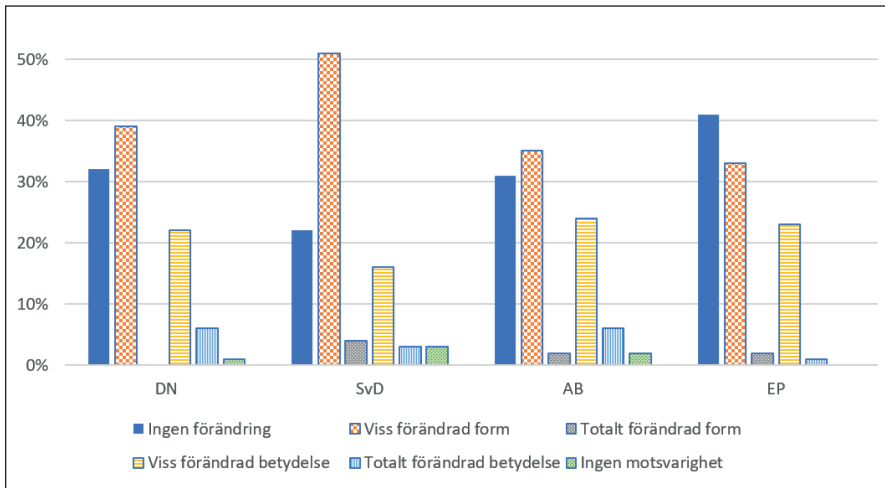
Fördelningen av de 6 kategorierna för varje tidning framgår av tabell 6, där såväl antal som andel av rubrikerna inom varje kategori är angivna.

Tabell 6. Antal och andel citatrubriker utifrån förändring i jämförelse med artikeltexten, per tidning.

Typ av förändring	DN	SvD	AB	EP	Totalt
1. Ingen förändring	23 (32 %)	15 (22 %)	26 (31 %)	36 (41 %)	100 (32 %)
2. Viss förändrad form	28 (39 %)	34 (51 %)	30 (35 %)	29 (33 %)	121 (39 %)
3. Totalt förändrad form	–	3 (4 %)	2 (2 %)	2 (2 %)	7 (2 %)
4. Viss förändrad betydelse	16 (22 %)	11 (16 %)	20 (24 %)	20 (23 %)	67 (21 %)
5. Totalt förändrad betydelse	4 (6 %)	2 (3 %)	5 (6 %)	1 (1 %)	12 (4 %)
6. Ingen motsvarighet	1 (1 %)	2 (3 %)	2 (2 %)	–	5 (2 %)
Totalt	72 (100 %)	67 (99 %)	85 (100 %)	88 (100 %)	312 (100 %)

Andelen rubriker av olika typer i tabell 6 (dvs. siffrorna i parentes) visar att kvällstidningen EP utmärker sig gentemot övriga genom att innehålla fler citatrubriker som inte genomgått någon förändring alls (kategori 1): 41 % av citatrubrikerna i denna tidning hör till denna kategori. SvD innehåller en lägre andel oförändrade citat i rubriker än de övriga (22 %) medan DN och AB innehåller samma andel sådana rubriker (31–32 %).

Andelen rubriker som genomgått formförändringar (kategori 2 och 3) är ungefär densamma i DN, AB och EP (35–39 %); SvD innehåller däremot en större andel sådana rubriker: 55 %. SvD innehåller emellertid också färre rubriker med betydelseförändringar (kategori 4 och 5): totalt 19 % (de övriga 24–30 %). Se figur 2, som grafiskt visar informationen från tabell 6.

Figur 2. Andel citatrubriker utifrån förändring i jämförelse med artikeltexten, per tidning.

Innan jag genomförde undersökningen antog jag att kvällstidningarna i större utsträckning än morgontidningarna skulle använda klickbetesrubriker, med följden att citat i dessa skulle vara mer omarbetade i förhållande till den länkade artikeltexten. Även om några sådana exempel förvisso finns i kvällstidningarna, se (22) och (23), syns i figur 2 ingen sådan generell skillnad mellan morgontidningar och kvällstidningar i mitt material. I själva verket är kvällstidningen EP den tidning som innehåller flest citatrubriker som är ordagranna avskrivningar av citat i artikeltexten, medan morgontidningen SvD har minst andel rubriker i denna kategori. Morgontidningen DN och kvällstidningen AB uppvisar dessutom en mycket likartad fördelning mellan de olika kategorierna, såsom framgår av figur 2.

Rubriker i vilka citatet fått en förändrad betydelse (dvs. kategori 4 och 5) eller helt saknar motsvarighet i artikeltexten (kategori 6) ser jag som mest problematiska. Inom dessa grupper är det förvisso kvällstidningen AB som har den största andelen rubriker, men skillnaden gentemot DN är liten och kan bero på slumpen (de innehåller 32 respektive 29 % sådana rubriker). SvD och EP innehåller i mitt material båda en lägre andel rubriker av dessa typer (22 respektive 24 %).

7 Sammanfattande diskussion

I denna artikel har jag redogjort för hur citattecken används i rubriker på fyra av de största svenska dagstidningarnas webbplatser. Andelen rubriker med citattecken uppgår i min genomgång av närmare 2 700 rubriker till i genomsnitt 24 %. Bland de 362 rubriker med citattecken som närstuderats är det, inte oväntat, överlägset vanligast att citattecken markerar citat, men det förekommer också att citattecken fungerar som markörer för namn eller signalerar diskursinadekvat ordval – att ordvalet inte är helt passande i den aktuella kontexten (dvs. en form av normsamspel, jfr Byrman & Ström 2019). I ett tiotal rubriker i vilka citatet endast markerar ett enskilda ord är det svårt att avgöra vilken av dessa funktioner citattecknen fyller. På denna punkt liknar mina rubriker Byrman och Ströms (2019) utredningstexter, i vilka motsvarande dubbeltydighet ibland förekom. Vagheten i vad citattecknen är tänkta att signalera kan kanske i vissa fall vara en medveten strategi från skribentens sida, eftersom citattecknen gör det möjligt att utnyttja den citerades egna ord och på samma gång ta avstånd från de åsikter som framförs (jfr exempel (4) ovan), men det kan också ses som ett problem om skribent och läsare inte är överens om vad använda skiljetecken betyder (jfr Strömquist 1992, Hadenius 2011).

I Tereszkievicz (2012) studie motsvarades tyska rubriker på startsidan alltid av exakt samma rubrik i själva artikeltexten, medan brittiska tidningar uppvisade olika mönster på denna punkt. Precis som i de brittiska tidningarna finns stora skillnader mellan tidningarna i min undersökning: DN och AB har oftast andra startsidesrubriker än artikelrubriker (i 85–86 % av rubrikerna); SvD och EP har oftast samma rubriker på båda ställen (de skiljer sig åt i 21–24 % av rubrikerna). I de brittiska tidningarna var startsidans rubriker kortare och kompaktare, ibland också mer dramatiska, än artikelrubrikernas mer detaljerade och informativa formuleringar. Tereszkievicz (2012 s. 476 ff.) menar att detta sannolikt beror på att det finns mindre utrymme för rubriken på startsidan, men också på att läsaren ska få en så snabb och lättsmält version av nyheten som möjligt, liksom på att rubrikerna ska fånga läsaren och dra in dem i artiklarna. Även i min studie innebär skillnaderna mellan de olika rubrikerna ofta att artikeltextens rubrik är längre och mer informativ än rubriken på startsidan. Särskilt ofta förekommer i artikelrubriken information om vem som gett upphov till citatet, vilket på startsidan i stället vanligtvis nämns i puffen. På så sätt kan artikeltextens rubrik sägas ha delats upp i två delar vid flytt till startsidan: dels den slagkraftiga rubriken med det aktuella citatet, dels den informativa puffen. Lika ofta som startsidesrubrik och artikelrubrik endast

skiljer sig åt i mindre detaljer innehåller dessa emellertid helt olika information (i 23 % av de 362 näranalyserade rubrikerna). Detta kan kanske bero på att redaktörer lägger mer tid på rubriksättning på startsidan än på rubriker i artiklarna. I Dicksons (2021 s. 26) intervjuer med tre tidningsredaktörer framkom att analysverktyg gjort det enklare att se om en rubrik inte fungerar (dvs. om inte så många som förväntat klickar på rubriken), vilket innebär att rubriker kan skrivas om flera gånger under en dag.

I de näranalyserade 362 rubrikerna med citattecken markerar dessa citat i 86 % av fallen (312 rubriker). Om detta är en representativ siffra för materialet som helhet innebär det att sådana citatrubriker förekommer i ca 20 % av de närmare 2 700 analyserade rubrikerna.⁵ Andelen citatrubriker är därmed högre i mitt material än i såväl Tereszkieviczs (2012) undersökning av tyska och brittiska tidningsrubriker – där sådana rubriker uppgick till 5–7 % – som i den studie av spanska tidningsrubriker som genomförts av Terentieva m.fl. (2020) – där citatrubriker uppgick till ca 10 %. Det verkar alltså som om svenska journalister är mer benägna att använda citat i rubriker än journalister i andra länder. I Dicksons (2021 s. 27) undersökning ökade andelen rubriker med citat mellan 1996 och 2021, vilket hon finner flera anledningar till: åsiktsartiklar har blivit vanligare (och de rubriksätts gärna med citat), journalisterna spelar in sina intervjuer (vilket gör att själva artiklarna innehåller fler citat) och tiden att skriva rubriker på har minskat – att lyfta upp ett citat ur texten kan då bli det snabbaste och enklaste sättet att formulera en rubrik.

I alla fyra tidningar som studerats finns ett tydligt system för formen på citatrubriker: de utgörs antingen helt av ett citat eller är utformade med namn eller förklaring + kolon + citat. Även i Byrman och Ströms (2019 s. 32) material fanns exempel på formen namn + kolon + citat, vilket de såg som ett sätt för skribenten att uttrycka sig kortfattat och objektivt. Samma önskan har antagligen den redaktör som rubriksätter på motsvarande vis: denna typ av kolonrubriker förekommer också i de spanska tidningar som Terentieva m.fl. (2020) analyserat. En önskan om att uttrycka sig kort och koncist ligger säkert också bakom det faktum att de citat jag analyserat i närmare en fjärdedel av fallen utgörs av subjektlösa konstruktioner (t.ex. *»Var lysande»* i stället för *»Han var lysande»*). Till de formordsbortfall som Conon (1966) ser som typiska för rubrikstilen kan alltså även uteslutande av subjekt föras.

⁵ Det vill säga 0,86 x 633 rubriker med citattecken (se tabell 1) delat på 2 691 som är det totala antalet rubriker i materialet.

De citat som förekommer i de analyserade rubrikerna har alla genomgått rekontextualisering: de har flyttats från ett sammanhang (artikeltexten) till ett annat (fristående rubrik) (jfr Linell 1998a s. 145). Därigenom har de också oundvikligen genomgått vissa förändringar. För alla rubriker i materialet gäller t.ex. att citatet blir betydligt mer framhävt och betonat på tidningens startsida än det var i artikeltexten (jfr Linell 1998b s. 38, Kroon 2001 s. 85 f.). Eftersom rubricering är ett vanligt sätt att signalera en texts övergripande tema eller makroproposition (jfr Hellspong & Ledin 1997 s. 121 f.) kommer rubriken att styra läsarens uppfattning om textens centrala budskap i en viss riktning (jfr Tannenbaum 1953 s. 197). Bakhtin (1981 s. 340) påpekar att den nya kontextens påverkan på ett yttrandes betydelse kan vara omfattande. Men denna påverkan kan alltså även gå åt andra hållet: själva yttrandet inverkar också på hur den textuella kontexten tolkas. Beroende på vilken rubrik som väljs kommer artikelns huvudtema och budskap att uppfattas på olika sätt av läsaren, vilket blir särskilt tydligt vid jämförelse av olika rubriker för samma artiklar (som i exemplen i (2)–(3) ovan). Den läsare som först möter startsidens rubriken i något av dessa exempel, och därefter den rubrik som finns i själva artikeln, kan därmed tänkas bli ganska osäker på vad texten egentligen handlar om. Detta gäller förstas särskilt när rubrikerna presenterar två helt olika perspektiv på samma ämne från samma person, som i (3).

Förutom att citat i rubriker på tidningens startsida automatiskt blir mer framträdande än de varit i artikeltexten har citaten också genomgått andra förändringar. Av mina analyserade 312 rubriker med citat är det endast 32 % vars citat har exakt samma ordalydelse i rubrik och artikeltext (se tabell 6 ovan). I resterande 68 % av rubrikerna har det skett större eller mindre omarbetningar av citatets form, betydelse eller båda.

Formförändringar är vanligast: de förekommer i 41 % av rubrikerna och kan inbegripa allt från en minimal ändring till en total omarbetning. I ungefär hälften av dessa rubriker har citatet enbart genomgått mindre förändringar, vilket gör att dessa tillsammans med de rubriker vars citat helt motsvarar citat i artikeltexten utgör hälften av de analyserade rubrikerna. Detta stämmer förvånansvärt väl överens med Geyers (2008) undersökning av tyska tidningsrubriker. I hans studie var just hälften av citaten motsvarande eller lätt bearbetade citat från brödtexten.

Omarbetningar av citat som också påverkar betydelsen anser jag är mer problematiska än rena formförändringar; sådana förekommer i 25 % av de 312 rubriker jag analyserat. Vanligast är då att citatet blivit mer tillspetsat, eftersom garderingar eller den hypotetiska kontext som citatet förekom i har försvun-

nit. I en del fall har det i stället skett en generalisering så att uttalanden som handlar om en specifik situation beskrivs gälla mer allmänt. I Kroons (2001 s. 91 ff.) analys av DN-artiklar fann hon på liknande sätt hur uttalanden som i brödtexten uttrycks med garderingar och osäkerhetsmarkörer blir formulerade som säkra konstateranden i rubriken, och hur påståenden som rör specifika fenomen i stället skrivs fram som generella. Jag tror dock inte alltid att det är en önskan om en mer dramatisk och slagkraftig formulering som ligger bakom sådana förändringar i de rubriker jag har analyserat. Även om nedtoningar av citaten inte är lika vanliga som tillspetsningar så tyder förekomsten av sådana kanske snarare på att det är kravet på att skriva så kortfattat som möjligt som gör att såväl tveksamheter och osäkerhet som förstärkande ord ibland försvinner när citat flyttas från artikeltext till rubrik. Precis som subjektlösa satser och kolon-rubriker blir strykningar då ett sätt att maximera informationen på en så liten yta som möjligt. Linell (1998a s. 145) har tidigare påpekat att textens form ofta förenklas eller utvecklas vid rekontextualisering; i rubrikerna syns alltså främst exempel på det förstnämnda, vilket säkert beror på det begränsade utrymme som finns till förfogande för rubriker.

De rubriker i vilka citatet fått en totalt förändrad betydelse är trots allt få i min studie: endast 12 av 312 citatrubriker (se tabell 6). Att tidningarna skulle vara fulla av klickbetesrubriker stämmer alltså inte med mitt material: tvärtom är det ovanligt att citat i rubriker inte alls stämmer med artikeltexten. Detta är möjligen någonting som har förändrats i och med att tidningarna i högre grad gått över till att fokusera på betalande prenumeranter. De redaktörer som Dickson (2021) intervjuat är överens om att trovärdighet i dag är mycket viktigare än klick. De problem med missvisande rubriker som DN tidigare uppmärksammat för (se *Medierna* den 15 januari 2022) är inte heller framträdande i mitt material: det är endast i 4 av DN:s rubriker som betydelsen är helt förändrad i förhållande till artikeltexten. Trots att betydligt färre artiklar i kvällstidningarna AB och EP finns bakom betaltvägg än i morgontidningarna DN och SvD (se tabell 2 ovan) utmärker sig inte heller de förstnämnda med att innehålla rubriker med mer tillspetsade citat, med några få undantag. I själva verket är det i EP som citaten oftast är helt ordagranna, medan SvD innehåller en större andel bearbetade citat (se figur 2 ovan), vilket är det motsatta mot vad jag hade förväntat mig. Samtidigt är det främst förändringar av formen som skett i SvD; tidningen innehåller färre rubriker i vilka citatet genomgått en betydelseförändring än de övriga.

Åsikten att »citat är heliga» och att citattecken endast får användas för ordagranna uttalanden (jfr Hadenius 2011), verkar inte delas av tidningarnas

rubriksättare. Exakta motsvarigheter i artikeltexterna finns som nyss nämnts endast för en tredjedel av de analyserade citatrubrikerna. På så sätt skiljer sig rubrikerna tydligt från den användning av citattecken som rekommenderas i skrivregler (Karlsson 2017 s. 58, Strömquist 2019 s. 119). I de flesta fall har endast mindre bearbetningar gjorts, men tidningsläsare bör vara uppmärksamma på att citat i rubriker relativt ofta är tillspetsade på olika sätt. Undersökningen tyder därmed på att citat i tidningarnas rubriker varken ska ses som ordagranna återgivning av citat i artikeltexten eller som missvisande klickbeten, utan som någonting däremellan. För att veta i hur stor utsträckning rubrikerna talar sanning skulle det emellertid behöva göras en undersökning av vad de citerade personerna verkligen har sagt. Även citat i artikeltexten kan ju ha omformulerats på olika sätt i jämförelse med det ursprungliga yttrandet, vilket skillnaderna mellan exemplen i (11) och (19) ovan, som förefaller kunna vara från samma uttalande, möjligen tyder på.

Litteratur

- Ajagán-Lester, Luis, Ledin, Per & Rahm, Henrik, 2003: *Intertextualiteter. I: Boel Englund & Per Ledin (red.): Teoretiska perspektiv på sakprosa.* Lund: Studentlitteratur. S. 203–237.
- Bakhtin, Michail, 1981: *The dialogic imagination: four essays.* Austin: University of Texas Press.
- Bakhtin, Michail, 1997: *Frågan om talgenrer. I: Eva Hættner Aurelius & Thomas Götzelius (red.): Genre teori.* Lund: Studentlitteratur. S. 203–239.
- Bell, Allan, 1991: *The language of news media.* Oxford: Blackwell.
- Blom, Jonas Nygaard & Hansen, Kenneth Reinecke, 2015: *Click bait: Forward-reference as lure in online news headlines. I: Journal of Pragmatics 76.* S: 87–100.
- Byrman, Gunilla & Ström, Peter, 2019: *Djävulen sitter i detaljerna. Om citatteckenbruk i texter hos polisen och socialtjänsten. I: Sakprosa 11(5).* S. 1–43.
- Conon, Lars, 1966: *Rubrikspråket på Dagens Nyheters förstasidor: några utvecklingsdrag. I: Nysvenska studier 46.* S. 135–249.
- Dahl, Alva, 2015: *I skriftens gränstrakter: Interpunktionens funktioner i tre samtida svenska romaner.* Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Dickson, Ninni, 2021: *Meningen med rubriken – en analys av hur rubrikerna i tre svenska dagstidningar har förändrats på 25 år.* Examensarbete 15 hp, Språkkonstprogrammet. Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet.
- Emig, Elmer, 1928: *The Connotation of Newspaper Headlines. I: Journalism Quarterly 4(4).* S. 53–59.
- Fairclough, Norman, 1992a: *Discourse and social change.* Cambridge: Polity.

- Fairclough, Norman, 1992b: Linguistic and Intertextual Analysis Within Discourse Analysis. I: *Discourse & Society* 3(2). S. 193–217.
- Fairclough, Norman, 1995: *Media discourse*. London: Edward Arnold.
- Geyer, Klaus, 2008: "Zitate" in Schlagzeilen: einen medienlinguistische Untersuchung am Beispiel zweier deutsche Regionalzeitungen. I: *Kalbotyra* 59(3). S. 88–97.
- Hadenius, Patrik, 2011: Hur mycket får man ljuga i ett citat? I: *Journalisten* den 27 december 2011. Tillgänglig: <https://www.journalisten.se/kronika/hur-mycket-far-man-ljuga-i-ett-citat-0> [2021-12-27].
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Holšánová, Jana, Rahm, Henrik & Holmqvist, Kenneth, 2006: Entry points and reading paths on the newspaper spread: Comparing semiotic analysis with eye-tracking measurements. I: *Visual Communication* 5(1). S. 65–93.
- Håkansson, David, 2003: Ledarspråk i förändring? En kvantitativ undersökning av språket i en dagstidningsgenre under 1900-talet. I: *Språk och stil* NF 13. S. 215–228.
- Karlsson, Ola (red.), 2017: *Svenska skrivregler*. Fjärde upplagan. Stockholm: Liber.
- Katourgi, Alexander, 2020: Tankstreck i brödtext och rubriker. Förslag till en ny skiljeteckensnormering. I: Saara Haapamäki, Ludvig Forsman & Linda Huldén (red.): *Svenskans beskrivning 37. Förhandlingar vid trettiosjunde sammankomsten i Åbo 8–10 maj 2019. (Skrifter från Svenska institutionen vid Åbo Akademi nr 8.) Åbo: Svenska språket vid Åbo Akademi*. S. 111–123.
- Kroon, Åsa, 2001: *Debattens dynamik: hur budskap och betydelser förvandlas i mediedebatter*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.
- Ledin, Per, 1997: Intertextualitet, smärta och ett mångstämmigt apotek. I: Barbro Söderberg, Roger Andersson & Patrik Åström (red.): *Till Barbro: texter och tolkningar tillägnade Barbro Söderberg den 23 september 1997*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet. S. 63–86.
- Lee, Na Yeon, 2022: Headlines for summarizing news or attracting readers' attention? Comparing news headlines in South Korean newspapers with the New York Times. I: *Journalism* 23(4). S. 892–909.
- Linell, Per, 1998a: Discourse across boundaries: On recontextualizations and the blending of voices in professional discourse. I: *Text* 18(2). S. 143–157.
- Linell, Per, 1998b: Interaktionen i samtal – en teoretisk bakgrund. I: Per-Anders Fors-
torp & Per Linell (red.). *Samtal pågår: dialogiska perspektiv på svenska mediedebatter*. Stockholm: Carlsson. S. 1–48.
- Martinsson, Johan & Andersson, Ulrika (red.), 2021: *Svenska trender 1986–2021*. Göteborg: SOM-Institutet, Göteborgs universitet.
- Medierna, Sveriges Radio. Avsnitt 15 januari 2022. Tillgängligt <https://sverigesradio.se/artikel/kritik-mot-dn-rubrik-om-vaccinering> [2022-01-17].
- Ohlsson, Jonas (red.), 2022: *Mediebarometern 2021*. Göteborg: Nordicom.
- Skärlund, Sanna, 2018: Den intima ledaren? Om ledarartiklar, informalisering och språklig förändring. I: *Språk och stil* NF 28. S. 78–111.

- Strand, Hans, 1984: Nusvenskt tidningsspråk: kvantitativa studier av reportage i morgon-, kvälls- och veckopress. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Strömquist, Siv, 1992: Våra skiljetecken i ett historiskt perspektiv. I: *Språk och stil* NF 2. S. 77–112.
- Strömquist, Siv, 2019: *Skiljeteckensboken: skiljetecken, skrivtecken och typografiska grepp*. Andra upplagan. Stockholm: Morfem.
- Svensk ordbok: utgiven av Svenska Akademien, 2021. Sökning på ordet *klickbete* på ordbokens webbplats på svenska.se: <https://svenska.se/so/?id=139204> [2022-09-23].
- Svensson, Jan, 1993: *Språk och offentlighet: om språkbruksförändringar i den politiska offentligheten*. Lund: Lund University Press.
- Tannenbaum, Percy H., 1953: The effect of headlines on the interpretation of news stories. I: *Journalism Quarterly* 30(2). S. 189–197.
- Terentieva, Ekaterina, Khimich, Galina & Veselova, Irina, 2020: The analysis of citation in headlines in the Spanish press. I: *Heliyon* 6. S. 1–10.
- Tereszkiewicz, Anna, 2012: Headlines in British and German Online Newspapers. I: *Kwartalnik Neofilologiczny* 2012(4). S. 465–480.
- Westman, Margareta, 1974: *Bruksprosa: en funktionell stilanalys med kvantitativ metod*. Lund: Gleerups.